

Jan Bielecki

Sprawozdanie z sympozjum psychologii religii, ATK, 14.05.1982

Studia Philosophiae Christianae 19/2, 245-249

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

autor następujące: sterowane reakcje termojądrowe, przesyłanie energii z wykorzystaniem nadprzewodnictwa w normalnych temperaturach, lasery, efektywne i głębokie sterowanie dziedzicznością, efektywne sterowanie radioterapią w zwalczaniu nowotworów, jednolity system energetyczny, synteza żywności, likwidacja chorób, których przyczyny są znane i których leczenie mieści się w granicach metod klasycznych.

Cele nauki i postępu naukowo-technicznego dotyczą następujących spraw:

- 1 — podmiotu pracy, ochrony zdrowia, konsumpcji, bytu, kultury;
- 2 — charakteru pracy i kompleksowych problemów automatyzacji;
- 3 — przedmiotu pracy, zasobów naturalnych i problemów ekologicznych;
- 4 — struktury pracy.

Praca Borysa G. Kuzniecowa jest zbiorem szkiców zawierających jego refleksje na temat gnoseologii i epistemologii w aspekcie aksjologicznym. Każdy ze szkiców może stanowić oddzielną całość przy odrębnym i wnikliwym potraktowaniu zawartego tam problemu. Refleksje autora są wystarczająco uzasadnione materiałem historycznym oraz danymi z zakresu współczesnej fizyki atomowej i cząstek elementarnych.

Na szczególną uwagę zasługuje podkreślenie przez autora wymogów stawianych teoriom naukowym w postaci tzw. „doskonałości wewnętrznych” i „zewnętrznych uzasadnień”. „Doskonałość wewnętrzną” teorii rozumie się jako wnioskowanie jej z najogólniejszych założeń bez przyjmowania założeń specjalnych, sztucznych, dodatkowych. Natomiast „zewnętrzne uzasadnienie” teorii to eksperymenty potwierdzające daną teorię.

Cała praca jest napisana w ramach materialistycznego systemu filozoficznego. Dzięki temu wiele różnych problemów poruszonych w szkicach uzyskało spójne, jednolite ujęcie. Ścisłe związanie nauki z filozofią, gnoseologią i epistemologią z ekonomią i produkcją oraz praktyką — są cechami charakterystycznymi dla materializmu dialektycznego i historycznego. Elementem nowym podjętym w pracy Kuzniecowa jest ujęcie przez niego aksjologicznego aspektu poznania, nauki i ekonomii oraz zasygnalizowanie zagadnień społecznych, etycznych i moralnych.

Książka jest napisana zwięzłym i ścisłym językiem. Przyswojenie jej treści ułatwia dobry przekład starannie opracowany przez Witolda Martynę.

Józef M. Dołęga

JAN BIELECKI

SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM PSYCHOLOGII RELIGII ATK, 14. 05. 1982.

Specjalizacja psychologii przy Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie zorganizowała sympozjum poświęcone psychologii religii.

Sympozjum otworzył i przewodniczył prodziekan Wydziału Filozofii ks. dr hab. B. Hałaczek, który powitał wszystkich uczestników sym-

pożum i gości przybyłych z różnych ośrodków naukowych Polski.

Następujący prelegenci wygłosili referaty: ks. dr K. Popielski — „Koncepcja idei wiodącej w procesie osobowości”; ks. dr J. Bazyłak — „Postawa religijna a struktura osobowości młodzieży”; ks. dr J. Bielecki — „Niektóre cechy osobowości kandydatów do kapłaństwa w świetle badań psychologicznych”. Poniżej zamieszczamy teksty nadesłanych odczytów.

1. Pierwszy referat wygłosił ks. dr J. Bielecki na temat: „Niektóre cechy osobowości kandydatów do kapłaństwa w świetle badań psychologicznych”. Autor referatu omówił szczegółowo cechy temperamentu w ujęciu Guilforda-Zimmermana i J. Strelaua a także postawy wartościujące w ujęciu G. W. Allporta, P. E. Vernona i G. Lindzey'a oraz w ujęciu Ch. Morrisa. Głównym celem referatu było znalezienie odpowiedzi (na podstawie przeprowadzonych badań) czy młodzież podejmująca studia teologiczne w Wyższych Seminariach Duchownych różni się w sposób istotny od młodzieży wybierającej kierunek humanistyczny, przyrodniczy i ścisły.

Prelegent szczegółowo omówił cechy temperamentu w ujęciu Guilforda-Zimmermana: Ogólna aktywność, Powściągliwość, Górowanie, Towarzyskość, Stałość emocjonalną, Obiektywność, Przyjacielskość, Refleksyjność, Tolerancję oraz Męskość-Kobiecość oraz trzy dyspozycje według J. Strelaua: pobudzenie, hamowanie oraz ruchliwość procesów nerwowych.

Na podstawie badań eksperymentalnych można wnioskować, że kandydaci do kapłaństwa różnią się tylko cechami temperamentu w ujęciu Guilforda-Zimmermana, od kolegów wybierających kierunek humanistyczny, przyrodniczy i ścisły. Wyniki badań wskazują, że studenci teologii nie różnią się w sposób istotny statystycznie pod względem cech temperamentu od studentów wybierających kierunek przyrodniczy. Różnią się natomiast od studentów wybierających kierunek ścisły nasileniem cechy określonej jako stałość emocjonalna. Nasilenie tej cechy w grupie studentów teologii jest znacznie wyższe i średnie wyniki obu grup różnią się na poziomie 0,01, przy $t=3,225$.

Młodzież wybierająca studia teologiczne różni się pod względem nasilenia pięciu cech temperamentu od młodzieży wybierającej studia humanistyczne. Młodzież wybierająca studia teologiczne ma większe nasilenie cechy określanej jako powściągliwość. W tej grupie występuje mniejsze nasilenie cechy określanej jako dominowanie lub górowanie. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,01 przy $t=2,389$. Największe różnice występują w nasileniu cechy temperamentu określanej jako przyjacielskość. Młodzież wybierająca studia teologiczne ma znacznie większe nasilenie tej cechy. Jest to różnica istotna statystycznie na poziomie 0,001 przy $t=4,123$. W grupie studentów teologii występuje większe nasilenie cechy określanej jako pozytywne nastawienie do ludzi i mniejsze nasilenie cechy temperamentu określanej jako męskość. Gdy idzie o cechy temperamentu w ujęciu J. Strelaua to wyniki pozwalają twierdzić, że studenci kierunku teologicznego różnią się pod względem siły procesu pobudzenia i ruchliwości od studentów kierunków przyrodniczych. Mają większą siłę procesów pobudzenia oraz mniejsze nasilenie równowagi procesów nerwowych. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,05 przy $t=2,00$ i $t=2,468$.

Porównując średnie wyniki badań studentów teologii ze studentami kierunków ścisłych, stwierdzamy mniejsze nasilenie siły procesów pobudzania, natomiast większą siłę procesów hamowania. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,05 przy $t=2,014$ i $t=2,336$. Porównanie wyniku badań studentów teologii ze studentami kierunku humanistycznego wskazuje na większe nasilenie procesów hamowania zachodzących w korze mózgowej u studentów teologii. Są to różnice istotne statystycznie na poziomie 0,001 przy $t=3,314$.

Następnie prelegent omówił postawy wartościujące mierzone Kwestionariuszem G. W. Allporta, P. E. Vernona i G. Lindzey'a tzn. wartości: teoretyczne, ekonomiczne, estetyczne, społeczne, polityczne i religijne oraz wartości mierzone Kwestionariuszem „Drogi Życia” Ch. Morrisa: postawę pielęgnowania najwyższych wartości (Droga I), postawę pragnienia życia poza społeczeństwem i szukaniem sensu życia w sobie samym (Droga II), postawę okazywania ludziom zrozumienia i życzliwości (Droga III), postawa zmysłowego używania życia (Droga IV), postawa działania i dążenia wraz z innymi do realizacji wspólnych celów (Droga V), postawa działania i realistycznego kształtowania rzeczywistości (Droga VI), postawa harmonijnego łączenia, działania i kontemplacji (Droga VII), postawa cieszenia się prostymi przyjemnościami życia (Droga VIII), postawa biernego chłonięcia wrażeń jakie daje świat (Droga IX), postawa rozumnego panowania nad sobą (Droga X), postawa wyrzekania się świata i doskonalenia się wewnętrznego (Droga XI), postawa znajdowania przyjemności w działaniu (Droga XII), postawa życia w zgodzie z ludźmi i poddawania się bezsensownym siłom natury (Droga XIII).

Analiza statystyczna wyników badań postaw wartościujących w ujęciu G. W. Allporta i P. E. Vernona w grupie młodzieży wybierającej studia teologiczne i młodzieży wybierającej kierunek przyrodniczy, humanistyczny i ścisły pozwala wyciągnąć wniosek, że studenci kierunku teologicznego w porównaniu z innymi studentami najbardziej cenią wartości religijne i społeczne, a najmniej wartości ekonomiczne.

Gdy idzie o wartości mierzone Kwestionariuszem „Drogi Życia” Ch. Morrisa, to analiza wyników badań dostarcza argumentów statystycznych za tym, że studenci teologii najbardziej cenią wartości określone przez Morrisa jako droga trzecia, jedenasta, trzynasta, co oznacza, że studenci w Wyższych Seminariach Duchownych cenią bardzo wysoko bezinteresowną miłość do ludzi, życzliwość i zainteresowanie drugim człowiekiem, uczynność i pełne zrozumienie dla innych, a nie podkreślanie własnego „ja”. Droga XI oznacza realizowanie wartości określanej jako poświęcenie i kontemplacja. Wartości określane przez Drogę XIII można sprowadzić do skromności, wytrwałości, wierności, ustepliwości. Studenci teologii najmniej cenią wartości reprezentowane przez Drogę IV tzn. nastawienie na używanie życia.

2. Drugi referat wygłosił ks. dr hab. J. Bazylak na temat: „Postawa religijna a struktura osobowości młodzieży”. Referat jest próbą znalezienia związku między postawą religijną a elementami struktury osobowości, a ściślej związków między intensywnością i rozbudowaniem postawy religijnej, a elementami struktury osobowości ujmowanej według koncepcji psychoanalitycznej Cattellovskiej oraz dyspozycjami temperamentu według koncepcji Strelaua. Podjęto także próbę uchwycenia związków pomiędzy postawą religijną a nasileniem lęku, poziomem in-

teligencji i strukturą potrzeb psychicznych młodzieży męskiej. Na początku prelegent zdefiniował podstawowe pojęcia: a mianowicie co to jest postawa, postawa religijna, pojęcie osobowości i struktury osobowości.

Postawę określił jako „względnie stałą strukturę odnoszenia się podmiotu ludzkiego do czegoś”. Struktura ta składa się z trzech komponentów: przekonaniowo-poznawczego, afektywno-dążeńowego i behawioralnego.

Postawa religijna zawiera w sobie jakiś obszar tajemnicy, nieznaną wymiar energii religijnej oraz pole działań wyższych sił nadprzyrodzonych, a także posiada pewną podmiotowość religijną. Będzie to więc odnoszenie się człowieka na linii poznawczej, dążeńowej i behawioralnej do treści uważanych za religijne.

Osobowość w niniejszym referacie jest rozumiana za H. L. Eysenkiem jako „względnie stała i trwała organizacja charakteru, temperamentu i intelektu oraz konstytucja fizyczna osoby, determinująca specyficzny sposób przystosowania się jednostki do otoczenia”.

Do badań empirycznych zastosowano następujące metody: Skalę postaw religijnych W. Preżyny, Kwestionariusz do badań nad religijnością opracowany przez Zakład Socjologii Religii KUL, Kwestionariusz Grygiera i Cattella. Temperament badano Kwestionariuszem J. Strelaua, lęk Kwestionariuszem Spielbergera a potrzeby psychiczne Autoportretem Steina. Inteligencję — Ogólnoklasyfikacyjnym Testem Inteligencji (OTK).

Najpierw autor przedstawił korelację pomiędzy dyspozycjami temperamentu w ujęciu J. Strelaua a dyspozycjami postawy religijnej. Siła procesów pobudzania i hamowania koreluje pozytywnie z trzema parametrami postawy religijnej. Są to korelacje istotne statystycznie na poziomie 0,05 i 0,01. Siła procesu hamowania koreluje z jednym parametrem postawy religijnej, z moralnością religijną. Jest to korelacja dodatnia istotnie na poziomie 0,01.

Brak jest korelacji pomiędzy dyspozycjami temperamentu w ujęciu J. Strelaua a skalą postaw religijnych w ujęciu W. Preżyny.

Z analizy współczynników korelacji postawy religijnej i lęku można wyciągnąć wniosek, że wzrost intensywności postawy religijnej łączy się ze wzrostem poczucia bezpieczeństwa.

Z analizy związków statystycznych wyników badań potrzeb psychicznych i postawy religijnej wynika, że siedem na 24 potrzeb nie koreluje z żadną postawą religijną. Potrzeba wyczynu koreluje pozytywnie tak z intensywnością postawy jak i z innymi parametrami. Potrzeba poznawcza koreluje pozytywnie z pięcioma parametrami postawy religijnej. Potrzeba tworzenia koreluje wydatnie tylko z parametrem wiedzy religijnej. Potrzeba stowarzyszania się, podporządkowania i porządku koreluje ze wszystkimi parametrami postawy religijnej. Tak samo silne związki pozytywne, jak przy omawianych wyżej potrzebach, istnieją pomiędzy postawą religijną a potrzebą żywienia i opiekiowania się kimś, tzn. że im silniejsza jest tendencja do pokazania, pocieszania, zaspokajania potrzeb ludzi bezradnych i słabych, im większa wrażliwość na biedę innych i ich krzywdy, tym głębsza, intensywniejsza i lepiej rozbudowana postawa religijna.

Interesujące związki zachodzą również pomiędzy postawą religijną a potrzebami agresywności, autonomii oraz prestiżu i uznania. Im intensywniejsza i lepiej rozbudowana jest postawa religijna, tym mniej-

sze nasilenie zachowań agresywnych, tym mniejsza potrzeba autonomii oraz prestiżu i uznania. Również ujemne korelacje zachodzą pomiędzy postawą religijną a potrzebą zabawy i ekshibisjonizmu, potrzebą seksualną oraz izolacji. Dodatnie korelacje łączą się z potrzebą kompensacji.

Na koniec prelegent przedstawił związki zachodzące pomiędzy postawą religijną mierzoną Kwestionariuszem religijności a Ogólnoklasyfikacyjnym Testem Inteligencji, który bada trzy parametry inteligencji: wyobraźnię przestrzenną, inteligencję słowną oraz inteligencję matematyczną. Wyobraźnia przestrzenna koreluje pozytywnie z intensywnością postawy religijnej, ze skalami wiedzy religijnej, doświadczenia religijnego, praktyk religijnych oraz moralności religijnej. Największa korelacja zachodzi pomiędzy wyobraźnią przestrzenną a skalą wiedzy religijnej i praktyk religijnych. Są to korelacje istotne na poziomie 0,01, a pozostałe na poziomie 0,05. Inteligencja słowna wysoko koreluje ze skalami oceniającymi poziom wiedzy religijnej i intensywnością praktyk religijnych. Są to korelacje na poziomie 0,01.

Również podobne związki zachodzą pomiędzy inteligencją matematyczną a skalami Kwestionariusza do badań nad religijnością oceniającymi poziom wiedzy religijnej, ideologię religijną, doświadczenie religijne oraz praktyki i moralność religijną. Są to korelacje pozytywne — trzy na poziomie 0,01, a dwie na poziomie 0,05.

Podsumowując wyniki badań testem OTK ze skalami Kwestionariusza do badań nad religijnością młodzieży, można powiedzieć, że najściślej-
sze związki zachodzą pomiędzy inteligencją młodzieży z następującymi parametrami postawy religijnej: wiedzą religijną, praktykami religijnymi oraz moralnością religijną. Im wyższy jest poziom inteligencji badanej grupy, tym wyższy jest poziom religijny, tym częstsze i intensywniejsze praktyki, tym konsekwentniejsze kierowanie się wskazani-
mi moralnymi wpływającymi z religii katolickiej.